

NET VE BULANIK SINIRLAR: FRANSA, ALMANYA VE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE İKİNCİ NESİL ASİMİLE VE DIŞLANMASI

Richard ALBA*
(çev.) Özcan GÜNGÖR**

Öz

Sosyolojik olarak, tüm göçmen topluluklarda, bir taraftan göçmenlerle ikinci kuşak diğer taraftan yerli halk arasındaki toplumsal ayrışma, etnik çoğunluk tarafından dayatılır ve bu ayrışma, karmaşık bir fay hattı oluşturur/ortaya çıkarır. Bir karşılaştırma üzerine kurulan bu makale, ikinci nesil Amerika'daki Meksikalılar, Fransa'daki Kuzey Afrikalılar ve Almanya'daki Türklerin sınır süreçleri ile ilgili kavramlar ve bu nesiller arasındaki farklılıkları anlamak için çok iyi bir fırsat sunmaktadır. Aidiyet hakkında hiçbir belirsizlik içermeyen net sınırlar ile fluluk (belirsizlik) içeren sınırlar arasındaki fark; asimilasyon ve dışlanma süreçleri ve ihtimali ile ilişkili varsayılmıştır. Aidiyet sınırlarının kurumsallaşmasındaki önemli etkiler olarak vatandaşlık, din, dil ve ırk ele alınarak incelendi. Çalışmanın analizlerinin belirgin sonuçları bizi; bulanık sınırlar için Amerika'daki Meksikalılara; büyük ırk her ne kadar iyi anlaşılmasa da, net sınırlar için ise Avrupa'daki Müslüman grupların hayatı ile karakterize edildiği yöne götürüyor.

Anahtar Kelimeler: Asimilasyon, Etnik Sınırlar, Irk, Din, İkinci Nesil, Sosyal Dışlanma.

Bright vs. Blurred Boundaries: Second Generation Assimilation and Exclusion in France, Germany, and the United States

Abstract

In all emigrant societies, a social separation between emigrants and both second generation, and natives, is imposed by the ethnic majority and this separation creates a sociologically complex fault line. Built on comparison and contrast, this article offers a good opportunity to understand the concepts associated with boundary processes of second-generation

* Makalenin yazarı ünlü sosyolog Richard Alba Bronx'da (NY) doğmuş ve büyümüş, lisans ve doktora derecelerini Columbia Üniversitesinden almıştır. Özellikle çalışma konuları arasında "ırk, etnik kimlik, göç, nüfus çalışmaları ve demografi" yer almaktadır. Şu ana kadar yedi tane kitap ve çok sayıda makale yazmıştır. Profesör Alba hala sosyoloji ve kamu güvenliği profesörü olarak New York Şehir Üniversitesi'nde (CUNY) çalışmaktadır. Çevirisini yaptığımız bu makale "Ethnic and Racial Studies" adlı A sınıfı derginin "Vol. 28 No. 1 January 2005 ss. 20-49" sayfaları arasında yayınlanmıştır. (r.alba@albany.edu; ralba@gc.cuny.edu)

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi, ABD.

Mexicans in the U.S., North Africans in France, and Turks in Germany, and the discrepancies among these generations. The difference between bright boundaries, which involve no ambiguity about membership, and blurred ones, which do, is hypothesized to be associated with the probability and processes of assimilation and exclusion. The authors have examined the major factors such as citizenship, religion, language, and race on the institutionalization of boundaries. The results of analysis lead to the conclusion that blurred boundaries generally characterize the situation of Mexicans in the U.S., and bright boundaries characterize the European context for Muslim groups although race the great, is not understood well.

Keywords: *Assimilation, Ethnic Boundaries, Race, Religion, Second Generation, Social Exclusion.*

I. GİRİŞ

Sosyal sınırlar, Antropolog Fredrik Barth'ın (1969) öncü araştırmalarından beri etnik olayların temeli olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, etnik inşa ve değişim için önemli olmalarına rağmen, sosyal sınırların doğasını teorize eden ve onu etkileyen süreçler hakkında nispeten daha az çalışma yapılmıştır.

Birçok gelişme şimdi, tekrardan etnik sınırlara yoğunlaşmanın uygun olduğunu işaret etmektedir. Bu gelişmelerden ilki 1950'lerden (Massey vd. 1998) beri ekonomik olarak gelişmiş ülkelere giden uluslararası göç dalgasıyla ilişkilendirilmektedir. Bu göçler, Almanya'daki Türkler, Amerika'daki Koreliler gibi birçok etnik grubun toplumsal olarak oluşumuna yol açmıştır. Bu grupların şimdi yetişkin ikinci nesilleri vardır ve onlar içinde buldukları ülke toplumunun değerleriyle sosyalleştiler ve bunun sonucu göçmen ailelerinin kabul ettiği sınırları ya aşma veya meydan okuma potansiyeli içindedirler. İkinci gelişme ise, etnik ve irksal sosyal tezatları dikkat çeken bir literatürün ortaya çıkmasıdır. (Nagel 1994; Omi ve Winant 1994) Bu durum, etnisitenin potansiyel değişimi, hatta irksal sınırların değişimi hakkında yeni anlayışlar ortaya çıkardı. Bu anlayışa sözde Beyaz literatür örnek teşkil etmiştir, bunun da izleri Kıta Avrupası'nda dışlanmış ancak Amerikan toplumunda beyaz ırk statüsü elde etmiş Avrupalı göçmenlerin izlerine dayanmaktadır. (Roediger 1991; Jacobson 1998) Üçüncüsü, sosyal sınırlara ilişkin edebiyatın başlangıcında yatar. (Zerubavel 1993; Poutignat ve Streiff-Fenart 1995; Isajiw 1999, ss. 19-20; Juteau 1999; Zolberg ve Long 1999; Lamont 2000; Lamont ve Molnár 2002). Bu da, bütün sınırların birbirine benzer olmadığını ve sınırlar ile alakalı değişikliklerin de tek bir süreç altında tanımlanamaz olduğunu gösteriyor. Zolberg ve Long (1999; Ayrıca bkz. Bauboöck 1994) bu değişim hakkında kavramsal çıkış noktasının üç çeşidini öne çıkarmaktadır: Sınır geçimi, bulanıklık ve sınır değişimi.

Bu makale, yeni sınır kavramlarını, ikinci nesil göçmen bireyleri inceleyip geliştirerek, ikinci nesil bireylerin baskın çoğunluktaki akranlarıyla hayat eşitliği sağlamak veya zıtlaşmak, ana sosyal akımdan (toplumdan) dışlanmakla

yüzleşmelerini ve değişimlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Normal durumda, böyle bir başarı eşitliği asimilasyon olarak anlaşılır, (Hirsman 1983), buna rağmen, Portes ve arkadaşlarının görüşüne göre, (Wilson ve Portes 1980; Portes ve Bach 1985; ; Portes ve Manning 1986; ayrıca Waldinger 1996), sosyo-ekonomik olarak hayat eşitliği sağlamak etnik olarak kontrol edilmiş alt ekonomilerde olmaktadır. Ben burada, eşitlik yolundaki asimilasyona yoğunlaşacağım. Ayrıca, Portes ve Zhou'nun (1993; ayrıca Gans 1992) tartıştığı gibi 'parçalı asimilasyon' kavramında, bireyin azınlık statüsünde de asimilasyon olabilir. Bu makale, Amerikan toplumunun ötesinde de uygulanabilecek birleştirilmiş örneklerin formüle edildiği ve neden bir şekil yerine diğer formun oluştuğunu aydınlatan kavramsal bir çerçeve çizme arzusundadır.

Benim argümanım; bu süreçlerin çok keskin (hassas) etnik sınırların doğasına bağlı olduğudur. Bazı sınırlar 'net' ve aralarındaki farklılık bulanık değildir. Böylece bireyler her zaman sınırın hangi kısmında olduğunu bilirler. Bazı sınırlar ise 'bulanık'tır, bunlar sınırlara saygıyla birlikte, işin içine kendini gösterme ve sosyal görünürlüğe yer vererek tam belirgin olmayan alanlardır. Azınlık-çoğunluk sınırları bunların farklı alanlarda nasıl kurumlaştığına bağlıdır, bazıları kendi esas ayırımından ziyade etnik ayrımlarla alakalıdır. Buna karşılık, sınırların doğası, çoğunluk tarafından sağlanan temel imkanların bireylere verilen erişimleri ile sınırlıdır.

Bu argümanı göstermek için üç toplumdaki birer örnek göçmen azınlığı karşılayacağım, bunlar; Fransa'daki Kuzey Afrikalı Müslümanlar, Almanya'daki Türkler ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Meksikalılar. Bu üç grubun içinde buldukları toplumlarla ilişkileri tarihsel ve kanıtsal olarak oldukça farklı; bu sebeple, Meksika ve Faslıların durumunda, göçmenlik eski sömürgeciliğin gölgesi altında oldu (zaten Kuzey Afrika ülkeleri ve özellikle Cezayir, göçmenlerin akınından hemen önce kendi bağımsızlıklarına kavuştular); aynı sömürgecilik etkisi, önceleri misafir işçi olarak çağrılan fakat sonraları daimi vatandaş olarak sıfatı kazan Türklerin göçünde yoktu. Fakat karşılaştırma hala açıklayıcı durumda, çünkü mercek altındaki gruplar hala asimileye karşı özel direnç gösteren göçmen gruplar olarak görülmektedir. Şu kadarki, yerleşmiş çoğunluk kendini göçmen azınlıklardan ayırma yolunu aradıkça, göçmen-yerli sınırlarını belirgin şekilde çoğunlukla bu gruplar oluşturacaktır. Sunulacak argümana göre, grupların ve toplumların farklı geçmişleri ve yerli toplum, böyle sınırların inşasını sağlar. Bu sınırlar doğuştan olmuş gibi inşa edilemez ve bu nedenle inşaaya bağlıdır, bu sınırların niteliği asimilenin doğasını ve olasılığını etkiler. Argüman, sınırların yapılmasına etki eden vatandaşlık, din, dil ve ırk etkenleri gözönüne alınarak ele alınacaktır.

II. ETNİK DEĞİŞİM VE SINIR SÜREÇLERİ

Lamont ve Molna'rın (2002; ayrıca bkz. Horowitz 1975; Wallman 1978; Juteau 1999) ifadesiyle, etnisite; en iyi şekilde sembolik ve sosyal yönleriyle bir bağ

olarak açıklanır. Bu nedenle, etnisite, bireylerin günlük hayatlarında karşılaştıkları ve başkalarına karşı davranışlarını ve zihinsel yönelimlerini belirleyen bir temayüzdür/ayırıcı özelliktir. Genellikle bu, sosyal ve kültürel farklılıklara çok önem veren topluluklar arasında yerleşmiştir. (Mesela, bir grubun üyeleri, “onlar bizim gibi değil, çünkü...” diye düşünür.) Tabii ki, bir çok sınır bu özelliklere sahiptir, fakat etnisite kendisini Max Weber'in (1968, s.389) ünlü tanımlamasıyla “ortak bir kökene öznel bir inanç” olarak diğerlerinden ayırır. Örneğin, paylaşılan bir tarih, ortak bir gerçek veya varsayılan çıkış noktası olabilir.

Etnisiteyi bu şekilde kavramsallaştırmamız açıkça gösteriyor ki, etnik ayrım sınırın iki tarafındaki değişikliklerden etkilenebilir. Buna göre Alba ve Nee (2003) asimilasyonu “etnik farklılıkların ve doğal olarak da sosyal ve kültürel farklılıkların azalması” şeklinde tanımlarlar. Bu bağlamda “reddetme”, “ayırım (farklılık)” azalması dikkati çekmektedir ve sonuç olarak sosyal alanlarla etkileşim giderek daha az zayıflamaktadır. Etnik azınlık açısından bakıldığında, üyelerinin kendi orijinlerine etkin kökenli diğer gruplara göre gittikçe azalmaktadır. (Tipik olarak böyle, fakat bu çoğunluk grup için geçerli değildir) Bu sadece birkaç şahıs için veya büyük ölçüde meydana gelebilir, bu grubun kendisine bağlıdır. Asimilasyon yalnızca azınlık grupları içerebilir. Portes ve Zhou'nun (1993) ifade ettiği “parçalı asimilasyon”unda olduğu gibi, çağdaş bütünleşmenin önemli sorusu “Amerikan toplumunun özellikle hangi bölümü göçmen grupları asimile eder. Bauböck (1994) tarafından orijinal olarak formüle edilen kavramlar üzerine Zolberg ve Long (1999), asimilasyonun farklı şekilde oluşabileceğine ışık tutacak çok kullanışlı sınır ve değişimle ilgili bir tipoloji ortaya koymuşlardır. Sınırı aşma, klasik anlayışta kişisel seviyedeki asimilasyona karşılık gelir; sınırın kendisinde bir değişiklik olmadan, kişi bir gruptan diğerine geçer, (öte yandan, bu geçiş, büyük çapta ve hep bir yöne oluyorsa, bu da sosyal yapıda değişiklik oluyor anlamına gelir). Sınırların bulanıklaşması da, sınırın sosyal profilinin daha az farklı olmasıdır; sosyal farklılıkların müdahil olduğu yerler daha bulutludur, bu da kişinin bulunduğu yere göre bazen sınırları diğerinden farksız kılar (sınır kalmaz). Son işlem olarak da sınır değişimidir; bu sınırın yerinden oynamasını içerir, bir zamanlar sınırın bir tarafından olan toplum, şimdilerde sınırı geçmiş ve diğer tarafa dahil olmuşlardır, bu onları “içeriden (içgüveysi)” yapar.

İkinci nesli yetişmiş çağdaş göçmen toplumlar için, sınırlarla en fazla alakaları sınır geçişi ve sınır bulanıklığı arasındadır. Bir yandan da sınır değişikliği olurken, Doğu ve Güney Arupa göçmenlerinin 'aradaki insanlar'dan ziyade tamamen beyaz Amerikalılar olarak kabul edilmesi büyük çoğunlukların kabullenmesine bir örnektir (Barrett and Roediger 1997). Çağdaş göçmen gruplarını içeren ve etnik çoğunlukların olduğu toplumların sınır değişimlerini beklemek için erkendir, bu tür değişimleri ulusal sınırlar ötesi değişimlerin arifesinde öngörmek daha gerçekçi olacaktır.

Bizim odak noktamız etnik çoğunlukla aynı yaşam şansını elde etmek üzere iken, diğer çalışmaların çoğunluğu -kültürel, ana kurumlarla, tamamen değil fakat büyük ölçüde- değerleriyle ana damardan ayırır. Etnik olarak farklı bireyler, etnik

grubun bazı parçaları hatta tüm etnik grup, baskın kültür ile aralarındaki farkı daraltarak, aradaki farkın azalması ve sınırın yapısı onların sahip olduğu fırsat imkanı ile doğru orantılıdır. Belli ki, sınır net ise, kişinin sınırın ne tarafında durduğunda belirsizlik yoktur. Bu bağlamda, asimilasyon sınır geçişi formunda oluşur, bu değişim (asimile) genelde dönüşülmeye yatkın olanlar tarafından tecrübe edilir, örneğin; kişinin bir gruptan çıkma ve onun sembollerini bırakması, bir diğer gruba girme çabası ile irtibatlandırılabilir. Ve tüm sosyal ve zihinsel yüklerle dönüşüm süreci; akranlarından ayrılma, sadakatsizlik hissetme ve kabullenilme hakkında endişeleri beraberinde getirir.

Bu sürecin sosyal psikolojisi, Irvin Child'in (1943)1940'lardan beri ikinci dünya savaşından sonraki ikinci nesil İtalyanları incelemesine dayanır. Onlara göre çocuk psikolojik olarak çift taraftan sarılmış olarak tasvir edilir; eğer çocuk asimile olmaya kalkarsa, sadakatsizliğinin dışı vurumu yüzünden büyük çoğunluk tarafından tepkiyle karşılaşır; öte yandan İtalyan grubuna sadakati seçerlerse, bunun neticesinde marjinal olarak sosyal ve maddi boyutta şanslarını geliştireceklerdir. Çocuk kendi tanımlamasıyla bunların çoğunu "ilgisiz" bulur ve bu iki riskli seçim arasında seçim yapamaz. Muhataplardan birinin açık ifadesiyle "bir çok defa Mussolini'yi ekrandaki şovlarda görüyorsun ve sonra herkes O'na ağır eleştirilerde bulunuyor. Sonra kendime "ben buna nasıl dayanıyorum ?" diye soruyorum. (Child 1943, s.88)

Net sınırlar, sadece göçmen azınlığın savaş zamanı kuruntularının ürünü değildi. 1930'lardan 1950'lere kadar İtalyan Amerikalılar tarafından yapılan etnografik çalışmalar, belli bir grubun limitli grup sadakatinden dolayı işçi sınıfında takılı kaldığını gösterdi. (Whyte 1955) Sadece daha sonraları, çalışmalar hareketliliğin etkisinin farkında olmada başarısız oldu, çünkü o zamanlar bu sıkışma sadece izole olmuş bireyleri kapsıyor gözüküyordu (Gans 1982).

Çocuk psikolojisi portresi ile çağdaş azınlıkların gençlerinin çıkmazları arasında çok bir benzerlik vardır. Bir çok eğitim ortamlarında yapılan araştırmanın gösterdiği gibi, başarılı olma arzusundaki azınlık çocukları "beyazlar gibi davranıyor (beyazlaşmış)" damgası yer, akranları tarafından sadakatsiz olarak dışlanır, öte yandan da, beyaz öğrenci ve öğretmenlerin ırkçılık muamelesi riskini alır. (Fordham and Ogbu 1987; Matute-Bianchi 1991) Etnik sadakatlilik yolunu seçenler genellikle, farkında olsa da olmasa da, ana sosyal akımdan farklılaşarak, ona karşı kurulan "reaktif alt-kültür" denilen akımı tercih ediyorlar. Bu yolu seçen birçokları için, yolun sonu okulda başarısızlığa ve aşağı doğru asimilasyona gider (Portes and Zhou 1993; Waters 1999).

Net sınırın karşı tarafı, genellikle bir etnik azınlığa üye olan bireyler için bulanıktır çünkü onlar için sınırla belirlenmiş belirgin bir yer yoktur. Bu bireyler bazen aynı anda sınırın iki tarafında, bazen sınırın bir tarafında, bazen de diğer tarafında gözükebilir. Bu şartlar altında asimile olma, kültürel ve sosyal yaşayışlarında ve kimliklerinde ana akım ile ayrı düşmeyen ve ana akımla kendi kökleri arasında seçim yapmaya zorlanmayan kişiler için daha kolaydır. Bu tip asimileler, bireyin aynı zamanda hem ana sosyal akımın bir üyesi, hem de etnik

azınlık üyesi olarak hissettirir ve bu durum orta halli ve parçalı (her iki kültürü de kendi kimliği kabullenen) evreleri içerir.

Sınırların bulanık olmasındaki temel bir sebep de, ana sosyal akım ve azınlık kimliğinin boşluk oluşturan kısımlarının göçmen gruplar tarafından getirilen sosyal ve kültür unsurlarını ana sosyal akımın kabullenmesidir denebilir. Bu Amerikan göçmen tarihi içinde benzer bir olgudur. Sömürgeci Kuzey Avrupa kökenli yerleşimci Amerikan ana sosyal akımı, gittikçe daha önceleri dışlanan etnik ve ırksal grupları kültürünün ve birleşik yapısının bir parçası gibi içselleştirerek meydana gelmiştir. Öte yandan bu içselleştirme sırasında önceki grupların kültürel elementleri muhafaza edilirken, bu anlamda, müthiş bir kültürel devamlılık sağlanmıştır (Fischer 1989). Daha sonra gelen göçmen grupların kültürel öğelerinin de ana sosyal akıma sürekli katkıları olmuştur. Sonuç olarak meydana gelen karışık kültür tek bir formda değil de, tek bir kavram altında bir çok çeşitlilik barındıran ve belli başlı problemlere farklı çözümler olduğunu belirten bir yapıya sahiptir (Swidler 1986) Böylece, Alman göçmenlerin eğlence uygulamaları, katı Püritanlığın Pazar günü uygulamalarına karşı önemli bir rol oynadı ve sonuç olarak günümüzde öz Amerikan eğlence kültürü olarak bilinen hayat tarzında derin izler bıraktı.

1880'den sonra Amerikan kültürü, Alman Amerikalılar tarafından sevilen değerlere doğru yöneldi. Müzik ve tiyatro sevgisi alkol kullanımına ve kağıt oyunlarına karşı liberal görüşler, Pazar günleri dinlenceleri gibi değerler dışarıdan ithal gibi görüldü (Conzen 1980, s.425). Bu etkilenme, en çok bilinen kültür etkinleri olan Noel ağacı süslemesinde de kendisini Alman adetleri gibi süslemesiyle gösterdi.

Bir sınır ister net isterse bulanık olsun, etnik çoğunluk ile eşitliğe ulaşmak için çeşitlenmeleri taşıyor görünecektir. Hali hazırda açıklanmış asimile sürecinin tezahürlerinin ötesinde, farklılık; sürecin büyüklüğü ve bu sürece dahil olan bireylerin sayısı ile yakından alakalıdır. Asimile az veya çok, öz ile bağların koparılmasını gerektirdiğinde ve yüksek seviyede kaybetme riskinin olduğu sezildiğinde, çoğunluk olarak hatta ikinci nesil tarafından bile bu risk alınmaz. Sınır tipi ayrıca, her ne kadar karmaşık olsa da bir ilişki meydana getirir. Asimile bireysel veya toplumsal da olsa, azınlık bireylerinin çoğu toplu halde asimile olurken, mobilite sayesinde (Amerikan yüksek öğrenimindeki Asyalıların durumu) genellikle bu aynı sistem üzerinde etnik kaynaklara örneğin yardım için sosyal medya gibi alanlara yönelerek asimile azalmaktadır. İlk bakışta net sınırlar genel olarak bireysel asimilasyona iter gibi gözükmektedir. Bununla birlikte, azınlık mobilitesine direnen bu sınırlar, öte yandan da bariyerleri yıkmak için azınlıkların toplu hareketine çağrı oluşturmaktadır. İnsan hakları hareketleri buna bilinen en iyi örnektir; bir diğer başarılı örnek ise 1950'lerde Yahudilerin elit sınıfların ve sosyal kulüplerin anti-semitist yaklaşımlarını kırma girişimleridir (Perlmann ve Waldinger 1997).

Fakat bir sınırın bulanık veya bulanabilir olduğunu nasıl anlarız? Bu soruya cevap verebilmek için, nasıl kurumsallaşma (gelenekleşme) olduğuna, bunun içinde

normal desenlerin “birbirleriyle ilişki ağına”, ve sınırın sosyal aktörleri nasıl yönettiğine bakmamız lazım (Nee ve Ingram 1998, s. 19). Bu normal alışkanlıklar, yaygın olarak örnek teşkil eder ve genelde hangi dini bayramın nasıl topluca kutlanılacağı önceden kabullenilmiştir. (Örneğin Ramazan Bayramı değil de Noel) Bu da azınlık ve çoğunluk arasındaki sosyal mesafeyi ve aradaki köprü kurumunun zorluğunu gösterir. Unutulmamalıdır ki, kurumsallaşma sadece yerli ve göçmen ayrımının göstergesi değildir, ayrıca bu din ve dil gibi ve bunlarla ilişkili diğer farklılıklarda var demektir. Bu karmaşık farklılıklar farklı kavramlarla ortaya çıkarak (muhataplar günlük hayatlarında her gün karşılaştıklarında) güç ve sosyal statüde asimetriğin belirgin olduğunda, sınırın bulanıklaşabilir olması pek de mümkün değildir. Bunun tam tersinde ise sınır zaten ya bulanıktır veya en azından bulanabilme ihtimali vardır.

Bu sosyal sınırlar göçmen azınlıkları yerli çoğunluktan ayırır ve genelde, çoğunluk tarafından bir sosyal mesafe koyma aracı ve hakları muhafaza metodu olarak kullanılır. Veya Max Weber'in meşhur söylemini kullanırsak “tekelci kapanma” (1968, s.388). Fakat yeterince dikkat edilmeyen ise; a) sınırlar her daim aynı değildir ve onların doğası bazen daha müsamahalı veya katı olabilir. b) sınırlar genellikle elde bulunan kültürel, yasal ve kurumsal materyallerden meydana getirilmiştir, bu sebeple, önceki toplumların ve grupların tarihi gelişimine bağlı olarak gelişmiştir. (Favell 1998) Son olarak, sınırlar farklı kavramlarda kendilerini farklı ortaya koyarak sosyolojik olarak karmaşık bir özellik taşırlar.

III. VATANDAŞLIK

Yerel etnik çoğunluk ve göçmen azınlık arasındaki sınırın temel bir hususu da vatandaşlık kavramıdır (Brubaker 1992). Her ne kadar son yıllarda Kuzey Amerika ve Avrupa toplumlarında vatandaş ve vatandaş olmayanlar arasındaki hak sahiplilik farkı azalsa da, vatandaşlık bir toplumdaki temel haklara ulaşım imkanı sağlayan unsurdur (Liebman 1992; Soysal 1994). Bu farklılıkların daralmasına rağmen, yine de vatandaşlık; sadece siyasi haklar sağlamanın yanında, ayrıca ülkeye giriş çıkış imkanı sağlar ve sınır dışı edilmekten korur (Almanya'daki ikinci nesil vatandaş olmayanların durumu gibi). Ayrıca göçmenlerin akrabalarının göçmesini de etkileyebilir. Bunlardan ziyade, alttan alta bireyin topluma aidiyet hissini ve haklarını iddia etmesini etkiler.

Göçmenler ve ikinci kuşaklar için genelde vatandaşlığı belirleyen kurallar farklıdır çünkü kanun koyucular, daha sonrakilerin ev sahibi toplumla sosyalleşmiş olmasının vatandaşlık mesuliyetlerini yüklenmelerini kolaylaştıracağını düşünürler. Bu durumdan Doğu Avrupa'nın etnik Almanları hariçtir, bunlar vatandaşlığı o toplumu benimsemekle kazanırlar. Bu da bir zaman ikamet ispatı, ev sahibi milletin tarihini ve dilini bilmek gibi topluluğa ait ek ispatları isterler. Bir parça bu sebepten, göçmen nesilden birçokları, yasal olarak yabancı kalırlar. Ancak ikinci nesil için bu hakkı belirleyen unsunlar doğum hakkı veya doğduğu ülkenin

vatandaşı olması onun doğal hakkıdır, son zamanlara kadar Almanya bu anlayışın dışındaydı.

Yine de biz üç toplum için ikinci neslin oldukça farklı vatandaşlık durumlarını göz önünde bulundurarak inceleyeceğiz. Bu durumun en basit hali Amerika'dadır, çünkü vatandaşlık için Amerika topraklarında doğmak yeterlidir. Bu sebeple, sonuç olarak ikinci nesil vatandaş Meksikalıların yerlilerden farkı yoktur. İkinci nesil Meksikalı Amerikalılar Meksika vatandaşı değildir, buna rağmen geri dönüşüm süreci ile kolayca çifte vatandaş olabilirler (1998'de Meksika anayasasında yürürlüğe giren kanuna göre). Bu noktada, pek az Meksikalı bu imkanı kendilerine mümkün kılmış gözüküyor (Migration News 2001).

Fransa'nın orada doğan ikinci nesil için daha kalifiye bir vatandaşlık elemesi vardır, bu "doğuştan çifte vatandaş" olarak anılan Cezayirlilerin durumunda karmaşık bir durumdur. Üçüncü neslin doğumunda otomatik vatandaşlık verilmektedir. (Weil 2002) Vatandaş olmayan yabancı doğumlu ailelerin Fransa doğumlu çocukları, ikinci nesil için malum durum genelde vatandaşlıklarını doğdukları yıllara bağlı kazanırlar. 1993'e önceki ve 1998'den sonrakiler vatandaşlıklarını pasif şekilde, yani otomatik olarak 18 yaşın altındakiler (eğer kendi itirazı olmasa) kazandı. Bununla birlikte bu yıllar arasında, daha katı "loi Pasqua" kuralları uygulandı, bu da; ikinci nesle mensup bir şahsın vatandaşlık için niyet beyanı (volente) gerektirdi. Bu, 16 ile 21 yaşları arasında hülasa olan bir süreçti ve yurttaşlığa kabul sürecinden daha kısa sürdü. Öte yandan, eğer aileleri vatandaşlık sürecini tamamlamışsa ikinci neslin diğer bireyleri, erken yaşlarda vatandaş oldular. Bazı Cezayirli aileler için bu daha çok karmaşıklık demektir. Çifte doğuştan vatandaşlık (double droit de sol) altında, ailelerinin vatandaşlığına bakmaksızın Fransız doğumlu ailenin, Fransa doğumlu çocuğu Fransız'dır. 1962'de özgürlüğünü alana kadar Fransa sömürgesi olan Cezayir için bu yeni hüküm özgürlükten önceki Cezayir doğumlu ailelerin Fransa doğumlu çocuklarına uygulandı. Vatandaşlığa kolay geçişin sonucu olarak, ikinci nesil Faslılar yetişkin çağına vardıklarında yasal olarak Fransız vatandaşı oldular (Weil 2002, s.180). Buna rağmen bazı çalışmalar vatandaşlık statüsü hakkında kafa karışıklığının varlığını ortaya koymuştur. Bu karışıklığın içinde kimi göçmen ailelerin çocukları Fransız vatandaşı fakat farkında değiller, kimi ikinci nesilde Fransa doğumlu ve yetişmesi fakat yasal değiller (bkz. Tribalat vd. 1991; Weil 2002).

Almanya, 1999 sonrası doğan ikinci nesil çocuklar için yapılan ciddi yasal değişikliklerle her doğan çocuğun kesin olmayan vatandaşlık hakkını vermesine rağmen, en farklı durum olma niteliğini korumaktadır. Önceleri ikinci nesil doğanlar, doğum olarak yabancı sayılmakta ve Alman vatandaşı olmak için yurttaşlaştırma sürecinden geçmek zorundaydılar. İlk başta, gerekli olanlar Almanya dışında doğanlarla aynı gibiydi, fakat ayrıca uzun ikamet süresi, Almanca 'da yeterlilik, ciddi manada ücret, temiz sabıka kaydı ve önceki vatandaşlığından vazgeçme şartı da isteniyordu (Castles ve Davidson 2000, ss. 86-94). Bunlardan en sonuncusu bir çok Türk aileler için geleneksellik açısından sorun teşkil ediyordu, bunun sonucu olarak ikinci nesil Türklerin vatandaşlaşmasında ciddi şekilde düşük bir oran gözüküyordu (Diehl ve Blohm 2003). 1993'te ikinci nesil için vatandaş

olma şartları yumuşatılsa da, diğer ülkenin vatandaşlığından feragat şartı kaldırılmadı. Bu yasanın değişmemesine rağmen, Türkler arasında “Türk vatandaşlığından çıkma” şartını atlatma yolu yayıldıktan sonra, Alman vatandaşlığına geçişlerde büyük bir artış oldu. Buna rağmen 1990'ların sonunda, ikinci nesil Türklerin çoğunluğu Alman vatandaşı değildi ve büyük bir azınlığın vatandaşlığa geçiş için bir planı yoktu (Diehl ve Blohm 2003). Kesin olmayan yeni vatandaşlık kanunu, ikinci nesil yetişkin bireyler arasında yıllar geçmeden tamamen hissedilmeyecek.

Bu nedenle, net ve bulanık sınırlar açısından, Amerika'nın daha sonralarda sergilediğini, Almanya son zamanlara kadar vatandaşlığın ögesiyle sergiledi. Prensipten olarak, Fransa Amerika'ya yakın olmasına rağmen, Fransa'nın Cezayir işgalindeki na hoş anıları, doğumdan dolayı vatandaşlık hakkıyla çelişti ve Fransa'yı Cezayirliyle ortak halli duruma getirdi. Abdulmalik Sayad (1987) sürekli olarak Cezayirli göçmenlerin, Fransız vatandaşlığı meselesi konusunda derin bir belirsizlik içinde olduğunu ısrarla belirtmiştir.

Bu farklılıklar aidiyet hissi açısından ev sahibi topluma da yansdı ve bu da ikinci nesil tarafından daha rahat bir şekilde hissedildi. Bu tayfın bir tarafı da Meksikalı-Amerikalıların durumudur. Genellikle, ulaşılabilen anket sonuçları, Meksikalı Amerikalıların en az Hispanic (Güney Amerika kökenli) olmayan Amerikalılar kadar milliyetçi olduğunu gösteriyor, mesela, Amerikan silahlı kuvvetlerinde görev yapanların sayısı hemen hemen sosyo-ekonomik durumlarından dolayı tahmin edilen kadar yüksektir (De la Garza vd. 1996). Diğer taraftaki durumda Almanya'daki Türklerin durumu; büyük çoğunluğunun Alman vatandaşı olmaması ve Almanya doğumlu azınlığın pek azının kendisini Alman ve Türk olarak önemli bir grup olarak tanımlaması şaşırtıcı olmamalıdır. Öte yandan Türklerin çoğunluğu olmasa da, Almanya'da devamlı kaymaya niyetleri yok (Bender ve Seifert 2000, ss. 80-81). Orta halli fakat daha karışık olanı ise Fransa'daki Faslılar. Bunun kanıtı, Miche'le Tribalat (1995; 1996) yöneticiliğinde yapılan 1992'deki MGIS tarafından yapılan çalışmanın anketinden çıkan sonuçlardır. Bu araştırma ikinci nesil Cezayirli olanların kendilerini Fransız olarak tanımlamasındaki çekingenliği göstermiştir. Bu durumdaki en düşük askeri katılım Fransa'daki Cezayirliyledir, hatta bir çok Fransız-Cezayirli genç kendilerinin askerden muaf tutulmaları için irade beyan etmişlerdir (Tribalat 1995, ss. 208-2109). İkinci nesil Fransız-Cezayirli, kayıtlı seçmenlik (oy kullanma) konusunda diğer Fransız vatandaşlara göre daha azdırlar. Buna rağmen, bunların hepsi Cezayir'e geri dönmeye meyilli değildir ve hayatlarının tamamını Fransa'da geçirme niyetindedir.

III. SINIR İNŞA EDİCİ OLARAK DİN

Avrupa toplumlarında, yapının doğallığından ötürü ilk bakışta belli olmasa da, din; yerli ve göçmen sınırlarını oluşturan anahtar bir sınır belirleyici unsurdur (Zolberg ve Long 1999; Kastoryano 2002). Amerika'daki Meksikalılar için

geçmişteki sınır değişiminden ötürü, sınır olarak dinin önemi daha az ön plana çıkmaktadır.

Ana akım Amerikalıların kendilerini beyaz ve Protestan millet olarak görmelerinin tarihi çok eski değildir. Yirminci yüzyılın başlarında kitlesel olarak göçen Doğu ve Güney Avrupa Katolikleri ve Yahudiler, yerli beyazlar arasında yabancı düşmanlığı korkusu meydana getirdiler (Higham 1970). Bugün, bizim bu konu hakkında çağdaş anlayışımızı yansıtmaz, bu geçmişteki farklılıkların boyutu genelde etnisite hatta ırk üzerinden yapılmıştı, fakat yerli gözlemciler göre dini farklılıklarda en az etnik ve ırksallar kadar farklılık belirtiyordu. Yahudilik ve Katoliklik, ikisi de Hristiyanlık ailesinden oldukları için ana sosyal akım ve kültürle daha az çelişmiştir. 1915'de yeniden canlanan ve 1920'lerde ulusal olarak üyelerinin zirve noktasına ulaşan, Protestan bağnaz grubu Ku Klux Klan, Yahudi ve Katolik karşıtlığının aşırı ucunu göstermişti. Unutulan o ki, örneğin, o günlerde Klan'ın göçmenlerin yoğun olduğu kuzey şehirlerinde güçlü etkisi vardı ve Şkago'da her on erkekten birden fazlası Klan üyesiydi (Jackson 1967, ss. 125-26). Yirminci yüzyılın başındaki Katolik ve Yahudi göçmenler, kapşonlu (kafaları külahlı) figürlerin yürüyüşlerine şahit olmuşlardır.

Zaman içerisinde, eskiden göçmenlerin dini olarak görülenler, şimdilerde Amerikan ana akımının bir parçası oldular. Batı medeniyetinin değerlerini ön planda tutan, çok kültürlülüğün çağdaş karşıtları, bu yeni oluşuma "bizim" Musevi-Hristiyanlık geleneği diye bahsederler. Dinler bu şekildeki pratiklerle ana akıma kaynama sürecinde elbette değişikliklere uğradı. Mesela, Reformist Yahudiliğini de kapsayan Yahudiliğin Ortadoks olmayan formlarının sessiz (gündelik hayatı etkilemeyen) dini servisleri ve adanışları Amerika'da geniş kabul görmüş ve Yahudi takviminde küçük bir yer tutan Hanukkah bayramı da Yahudi çocuklar için Noel ile eşit statüye yükselmiştir. Amerikan Katolikleri, bireysel olarak bazı Katolik kuralları da gözardı ederek, dünya çapında yüksek seviyedeki dini ibadetleri kucaklamakla tanınır, örnek olarak doğum kontrolündeki tavırları gösterilebilir (Greeley 1990). Fakat, sınırların bu dini alternatif ibadet ve inançları kabullenmesiyle sınırlar da yerinden oynadı ve bunun sonucu olarak ana akımda da değişiklikler oldu.

Sınır değişim, farklı dini çizgiler arasındaki evliliklerin kolaylaşmasında gözlemlenebilir; bu özellikle Yahudilerde göze çarpmaktadır. Önceleri % 10'ların altında olan Hristiyanlarla evlilik oranı 1960 ve 1990 arasında % 50'lerin üzerine çıktı. Bu karma evlilikler basitçe Anglo-uyum asimilesi olarak anlaşılamaz, bu, bireylerin içinde yaşadıkları çoğunluğun dini grubuna dahil olmasıdır (Goldscheider 2003). Yahudi-Hristiyan çiftlerin üçte biri ile yarısı arasındakiler, çocuklarını Yahudi olarak yetiştiriyorlar ve Yahudi cemaatlere katılıyorlar, diğerleri de mezhep takip etmeyen aile kültürü oluşturan Hristiyan kiliselerine bağlanıyorlar. Bu tür evli çiftlere yol göstermek için literatür oluşturacak kadar bir edebiyat oluştu. Görünen o ki, bu şekilde evlilik yapıp kendisini Yahudiliğe ait hissedenler, genelde kendilerini fazla dindar tanımlamamaktadır ve tipik olarak aileleri Noel kutlamak gibi bazı Hristiyan adetlere sahiptirler (Fishman 2004). Şüphesiz, kendilerini Hristiyan kimliğine bürünenler de bazı Yahudi dini ritüellere

katılırlar, örneğin kayınlarla yenen Possover (Fisih) yemeği, dini kutlama kadar ailelerin de bir araya gelmesidir. Bir sonuç olarak iki dinin de gelenekleri bu tür ailelerde yaşanır ve esas olarak zamanında keskin olan sınırlar bulanıklaşmıştır.

Meksikalıların ağırlıklı olarak Katolik olmasından dolayı, onlar için de göçmen ana sosyal damar sınırı bulanıklaştı, fakat hala silinmiş değil. Birçok açıdan, Katolik olarak Meksikalıların durumu bir asır önceki Güney İtalya göçmenlerini andırıyor (Orsi 1985). Bunlar Katolik olmayan dinlerden ve halk geleneklerinden alınmış öğeler oluşturulmuş senkretik Katolikliğin meydana gelmesini sağlayanlardır ve çoğu inanan, dini kurallara tam riayet edenlerden ziyade sembolik olarak inanır. Bunun sonucu olarak, Protestan mezhepler için değerlerinin aktarılması adına, Güney İtalyanlarda da olduğu gibi verimli tarla durumundadırlar. Amerikan Katolik Kiliseler arasında en çok etnik olarak Meksikalı papazların etkili olduğu mekanlar söz konusudur ve bazı bulgular gösteriyor ki, Kilise tarafından Avrupalıların nesillerine hizmet edildiği gibi, Meksikalı Katoliklere edilmiyor. Bu yüzden David Lopez (2004), İtalyanlara sosyal mobilite yolunu açan Katolik okul sistemini göstererek, diğer yoğun Katolik nüfusunun olduğu bölgelerdeki okullara nazaran, Meksikalı Katoliklerin yoğun yaşadığı bölgelerdeki okullarla yeterince ilgilenilmediğine dikkat çekiyor. Buna rağmen, Katolikler olarak sosyal ve mekânsal imkanları el verdiğinde kendi mahallelerinden çıkıp farklı etnik grupların (cemaatlerine) kiliselerine mensup olabilirler. Bu İtalyan Katoliklerin asimile olma sürecinde önemli bir adımdı (Glazer ve Moynihan 1970; Alba ve Orsi 2004).

Avrupa'daki Müslüman göçmen toplumlar için durum oldukça farklıdır. Burada hangi dinin ana akımı oluşturduğunu ve dini kurumun çizdiği dindar olarak 'öteki' sınırını dikkate almamız lazım. Zolberg ve Long'un (1999) belirttiği gibi, her üç toplumdaki ana dini akım, uzun yıllar dini çatışmalar sonucu kuruldu. Fransa ve Almanya'da bu çatışmalar uzun ve kanlıydı ve sonuç olarak bir veya iki dinin ana akım olarak kurumsallaşması oldu. Almanya'da Katoliklik ve Lutheranlık önemli iki sütun olurken, Fransa'da Roma Katolikliği oldu. Fransa ve Almanya'nın her ikisi de, bir küçük ortak gibi gözükten Yahudilikle kadroyu doldurdu (ve Almanya'da çok rahatsız edici şekilde).

Batı Avrupa'da dini olarak çizilmiş sınırlar, birçok yönden ana akımları seküler olduğundan çelişkili gözükür (Casanova 1994, ss. 25 30). Avrupa'daki dini inanç ve yaşam Amerika'dakinden çok daha düşük yoğunluktadır. Avrupa'da devlet ve sivil toplum Müslümanlara açılmak için değişik çaba içindedirler. En son olarak Fransa'da "Conseil Franc ais du culte musulman" adında Müslümanları ilgilendiren konularda devleti bilgilendirmek için bir konsey oluşturular. Buna rağmen, Hristiyanlık dininin kurumsallaşması ve yönetilmesi, düşünce alışkanlığı ve gelenekten geldiği için, tanımlamanın "biz kimiz" kısmı, İslam ile eşitlik sağlamasını zor kılan hususlardır. Bu yüzden bu toplumların yerlileri dini ana akımın küçük bir unsuru olarak görseler de, Müslümanlar kendi dinlerinin ikinci statüde olmalarını görmezden gelemediler.

Almanya durumu daha açıktı, oradaki yerleşmiş dinler finansal desteğini vergi sisteminden alıyordu, vergi mükellefleri yaptırım olmaksızın, "kilise vergisi"

adı altında toplanan vergiden ödenek almasını sağlıyordu (Almanya dini manzarasının kısa bir özeti için, German Religious Scene, bkz. Schaofers 1990, ss. 296-307). Şimdiye kadar ise İslamiyet bu sistemi bozmadı, çünkü İslamiyet'in hiyerarşik olmayan çok sesli yapısı, toplanan vergileri dağıtacak yasal muhatap bulamadı (a Körperschaft des öffentlichen Rechts, veya kamu hukuku işbirliği; bkz. Barker 2000). Diğer bir deyişle, İslamiyet kiliselerle aynı şekilde yapılandırılmadığından, devlet tarafından desteklenen ana akımın dışında kaldı (Kandel 2002). Daha da ötesi, kurumsallaşmış dinler, devlet okullarından din eğitimine ayrılan zamanlarda, normal öğretmenler tarafından öğretiliyorlar veya sivil hizmetliler. Buna rağmen, İslam, aynı statüde kabul edilmedi (Berlin hariç) ve eğitimciler evrensel olarak bunu yapmaya müsait değiller, yaptıkları zamanlarda normal olmayan bir tarzda bunu yapıyorlar. Örneğin tecrübe temeline dayalı veya ek ders olarak Türk Konsoloslğunun sağladığı Türk hocalarla Türkçe olarak anlatılıyor (Şu anki durumun değerlendirmesi için bkz. Engin 2001; Kandel 2002). Diğer taraftan Almanlar arasında hissedilir derecede Türklere eşitlik sağlama konusunda bir direnç vardır. 1996 anket sonuçlarına göre, Batı Almanlarının % 60'ı, Doğu Almanlarının % 88'i okullarda İslamiyet eğitimine karşıdır (bkz. Wasmer ve Koch 2000). Bu direncin bir parçası da, okullardaki herhangi bir dini eğitime karşı olanların orana etkisinde görülebilir. Ancak, Hristiyan dini eğitimini konumu tartışılmayacağından dini eğitimdeki bu anlaşmazlık okları özellikle İslamiyet'e çeviriyor.

Devletin özel yollarla desteklediği bu ana dini akımlar, derin kurumsallaşma ve kültürü yerleştirme konusunda adil olmada başarısız oldular. Bu özellikle, Güney ve Güney Batı'daki nüfusu yoğun göçmen Katolik gruplardan oluşan Londer'de görüldü. Uç örneklerden biri olarak Baviera'yı ele alırsak, bir çok mahkeme kararının anayasadaki dini özgürlüklerle çelişkili bulmasına rağmen, hala okulların çoğu sınıflarının duvarlarında haç işareti asılıdır (Auslander 2000; Der Spiegel 2002). Genelde bu eyaletler için dini tören ve kutlamalar kamu alanını işgal ettiğinden, diğer din mensuplarının bunu görmemesi kaçınılmazdır. Bu sebeple, Noel öncesi, Münih ve Nurember gibi şehirlerin meydanlarında Noel pazarları kurulur. Lent'in başlangıcı adetlerini uzun süre koruyan kardeşlik organizasyonlarının düzenlediği, gürültülü Fashing (karnaval) kutlamalarıyla başlar –kolonyada özellikle Narrenfest meşhurdur-. Bu şehirlerin hiçbir bireyi Fashing'i (karnaval) duymamazlıktan gelemez ve tabii ki bu kutlamalardan sonra sokakları çoğunlukla Müslüman Türk göçmen çöpçüler temizlerler.

Fransa'daki durum farklıdır, fakat Hristiyanlığın sıkça gizli kurumsallaşması, bununla birlikte Müslümanlar için daha net sınırlar meydana getiriyor. Laiklik Fransa devletinin ana prensibi olduğundan devletin görevi aleni değildir. Öte yandan, yüzyıllardır Roma Katolikliğinin üstün olduğu bir toplum, laikliği kullanıp, eşitlemek yerine, öteki dinleri marjinal olarak sınırlayabiliyor (Baube'rot 2000). Bu yüzden büyük Hristiyan bayramları okul ve iş yerlerinin takvimlerinde hali hazırda kabullenile gelmiştir. Mesela, Zolberg ve Long (1999)'un belirttiği gibi; "Postanelerdeki ve Paris'e bakan şehir meydanlarındaki yerliliği

yansıtan görüntüler, din ve devlet işlerinin ayrılığını ihlal edici olarak gözükmüyor”. Bunun yanında Müslüman bayramları için eşdeğer bir farkındalık yoktur.

Kendilerini laik olarak gören bir toplumda, din ve devlet arasındaki paradokslar uzun kollu fular tartışmalarında ortaya çıkmıştır. Mesela hac ve kipka gibi ana dini akımların sembollerini giyme bağlamında, okullarda, devlette ve onun çalışanları arasında anlaşmazlık çıkarmamıştır veya öğretmenler ve okul yöneticilerine göre genç Müslüman hanımların başörtüsü takmaları İslam'ın etrafına sınır örüyor (Zolberg and Long 1999; Auslander 2000). Karışıklık 1980'lerin sonunda üç Müslüman öğrencinin laiklik adına okuldan uzaklaştırılmasıyla başladı. Durum kanuni olarak sonradan çözümlenmesine rağmen, biraz belirsiz olarak, başörtüsünü giyme hak ve izni tartışılmaya devam edildi ve bazı bölgelerde aileler ve okul yöneticileri Müslüman öğrencileri rahatsız ettiler veya okuldan men ettiler (Örneğin bkz. Le Monde 2000). 1994'ten sonra Eğitim bakanlığı bile başörtüsü anlaşmazlıklarını çözmek için kadrolu orta bulucu tayin etmek zorunda kaldı. Göçmenli bir yapıda ulusal kimlik konusundaki en son belki de final kısım 2004 yılında gerçekleşti. Ulusal bir kurum tarafından hazırlanan rapora müteakip, okullardaki “çarpıcı” dini semboller kaldırıldı; evrensel olarak formüle edilmesine rağmen, herkes tarafından Müslümanların başörtüsünün hedef alındığı anlaşıldı.

Fransa ve Almanya'nın her ikisinde de yerli-göçmen sınırı olarak görülen ve Müslümanlar için geniş çaplı sorun teşkil eden şey, uygun ibadet yerlerinin inşasıydı. Bu tür binalar din ve toplum arasındaki ilişkiyi fiziki içimde gözle görünür hale getiriyordu. İslam ile ana akım dini gruplar arasında kaçınılmaz olarak farklılıklar vardır. Çünkü milli hikayelere konu olan bir çok göz alıcı kilise –Lutece yerine yapılan Notre Dame kilisesi, Paris'in temellerini atan Celtik'lerin yerleşim bölgesi ve önemli olaylarının mekanıdır (veya Napolyon'un imparatorluk taç giyme mekanı) olan, Fransız asillerinin mezarlık yeri olan Aziz Denis; Kutsal Roma imparatorluğunun temellerinin atıldığı varsayılan Aachen'deki katedral gibi yapıtlar vardır. Buna karşın Müslümanlara ait olan ibadethaneler sıklıkla yer değiştirmektedirler. 2000 yılı Fransasında Jonathan Laurance (2001), yaklaşık olarak 4 milyon Müslümanın 1558 ibadet yeri olduğunu tespit etmiştir. Ve bunların genellikle küçük olduğunu, sadece 20 tanesi 1000 kişilik cemaat kapasitesine sahip ve bunlardan hepsinin içinde sadece 5 tanesi camii olarak inşa edilip kullanıldığı görülmüştür. Buna mukabil, 40.000 tane Katolik binası mevcuttur. Büyük oransızlık ise genelde Kuzey Afrikalı olan Müslümanların Fransa nüfusunun yaklaşık % 7'sini oluşturmasıdır (Haut Conseil 2000).

Ayrıca, Fransa'da kilise ve devleti birbirinden ayıran 1905 yasası, mevcut durumda, ana dini akımların devlet tarafından mali biçimde desteklenmesi sonucu İslam'ın önüne engeller çıkarmaktadır. Daha evvelki Hristiyan mabetleri yere ve ulusal otoritelere bırakıldı ve bu sebeple devletin onlara bakımının önüne geçildi ve kamu parası ile dini bina yaptırımını engellendi. (Baube ´rot 2000). Bu kanunun yasalması sırasında, Katolik kilisesi buna şiddetle karşı çıktı. Fakat şimdi bu kanun

yurtdışından mali yardım almadan camilerin inşası için bir engel teşkil etmektedir. (Suudi Arabistan gibi) Kepel (1991)inde açıkladığı gibi, yerel Fransız nüfusunun karşıtları genelde yeni camileri kolay çalışmalar sonucu inşa ederler (?), gerçi Fransız tarafından da destek görürler. İşin doğrusu yerel ve ulusal desteklerle bir çok camii inşa edilmiştir, bu 1920'lerde kamu ücreti masraflarından karşılanan Fransa'daki en çok etkileyici İslami eserden biri olan Paris Ulu Cami'sidir. (Buna rağmen Kepel'in (1991: bölüm 2) anlattığı gibi bunun altında aslında dış politika yatmaktadır; o zamanlar Fransa'nın Müslüman sömürgelerinin havasını almak için, imajını "Fransa evrensel bir ülkedir, tamamıyla Hristiyan değil" mesajı vermek için yapılmıştır.)

IV. DİL

Amerika'da dili, Fransa ve Almanya'daki din gibi büyük çağdaş göçmen gruplarla ana akım arasında net sınır çizici olarak görmek mümkündür. Fakat dil ve din aslında birbirine denk değildir, dil asimilasyonun nesiller arası sürecinde daha hassas ve derecelidir. Fransa ve Amerika'da delillerin gösterdiği de budur; Almanya'daki bulgular ise daha bulanıktır (Amerika için bkz. Fishman 1972; Stevens 1985; Alba vd. 2002; Fransa için bkz., Tribalat 1995).

Temel anlamda eşitsizliğin olduğu besbelli, bir kişi oldukça rahat iki dili konuşabilir. Tabi ki iki dini birlikte yaşamak imkânsız değildir, fakat kolay değildir, mutlaka belli formlarda engeller vardır. Örneğin teolojiye ilişkin doğmaların gelişmesi gibi. Ele aldığımız bu üç toplumlarda bile, tek bir dil hâkimdir ve diğerlerini kendi diline göre konuşturur, göçmenlerin büyük çoğunluğu ve onların ikinci nesil takipçileri, değişik derecelerde çok dilli olurlar ve böylece net sınırın bir tarafında kalmamış olurlar.

Dahası göçmen topluluklar genelde kamusal alanda azınlık dillerine karşı daha anlayışlılardır. Bu nedenle Los Angeles ve Paris gibi göçmenlerin şehirlerinde en azından bazı yerlerde levhalarda birkaç dildedir. Azınlık dillerinde basılmış materyaller çokça mevcuttur ve ayrıca radyo ve TV istasyonları da bu dillerde yayın yapmaktadır. Latin Amerika'dan gelen büyük göçlere bakıldığında bu özellikle Amerika'daki Univision ve kültürler arası atlama yapan reklamlar sayesinde ana akıma kaynaklı Hispanikler için doğrudur (Da'vila 2001).

Bunun da ötesinde, göçmenlerin dilleri devlet okullarında gösterilir fakat bu göçmenlerin dinleri için doğru değildir. Bu açıdan da sınır bulanık hale gelir. Buradaki değerler dizisi; azınlık öğrencileriyle ve onların yoğun yaşadıkları yerlerle sınırlı üç toplum içinde geçerli olan, çift dilli eğitim uygulaması değildir. Ondan ziyade bu "yabancı" bir dil olarak müfredatın tüm öğrenciler için gerekli bir parçası olmasıdır. Bu açıdan, bu üç grubun durumunda öne çıkan bazı farklılıklar vardır. Amerika'da şimdiye kadar en çok öğrenilen dil olan İspanyolca tüm devlet okullarının sisteminde mevcuttur (Draper ve Hicks 2002). Görünen o ki, sadece Hispanik ailelerin çocukları değil, diğer etnik çoğunluğun çocukları da İspanyolca'yı görüyorlar. Yoğun İspanyolca konuşan göçmenlerin gelmesi, önceki prestijli Doğu

Avrupa dillerinin, Almanca ve Fransızca, pozisyonlarını ana akım ile yeni gelenlerin aralarında mesafe açmak adına değiştirmedir. Bunun karşısında, Fransa ve Almanya'da, Arapça ve Türkçe çoğunluk veya azınlık öğrencileri tarafından geniş çapta kullanılmamakta veya okunmamaktadır (Fransa için bkz. Simon 1996, ss. 204-205). Fransa'da daha çok İngilizce ve İspanyolca yabancı dil olarak öğretilmektedir (Kültür Bakanlığı verilerine göre; bkz. www.culture.fr).

Üç grubun da ev sahibi toplumun devlet okullarında eğitim alan ikinci nesillerinin ana akımın dilindeki akıcılığı birbirine yakındır. Ayrıca ana dilinde kaybolma görünen ortak noktadır. Özellikle ikinci nesiller genelde buldukları ülkenin ana dilini konuşmayı tercih ederler (Portes ve Rumbaut 2001). Amerika'da ve Fransa'da da ikinci neslin, ailelerinin ana dilini anlayıp fakat ailelerine cevabı baskın dilden vermeleri bilinen bir gerçektir (Charef 1983; Lopez 1996, s. 146).

Portes ve Rumbaut (2001)'un boylamsal olarak yeni göçmen grupların okul yaşındaki çocukları üzerindeki çalışmaları ana ülkenin dillerini göçmenlik şartlarına uydurmak için baskı kurduğunu göstermektedir. 1992'deki Miami ve Fort Lauderdale bölgesinde ve San Diego'daki birinci ve ikinci neslin 8 ve 9. sınıflarıyla yapılan ilk mülakat sırasında büyük çoğunluğu İngilizceyi iyi kullanabiliyordu, buna rağmen büyük orandakiler de ana dillerindeki akıcılığı muhafaza etmişlerdi. Buna rağmen akıcılığın baskın olduğu yerlerde İngilizcenin prestiji ağır bastı: sonuç olarak muhatapların % 75'i İngilizce konuşmayı tercih etti ve bu rakam ikinci nesiller arasında daha da yüksekti. İkinci mülakatı yapma zamanı geldiğinde İngilizcenin konumu güç kazanıp, ana dilin durumu daha yıpranmıştır. İngilizce tercihi gençlerin onda dokuzuna ulaştı. Diğer taraftan ana dildeki zayıflama devam ederken, İngilizce'deki yetenek artış göstermişti.

Dil sonuçları Fransa'daki ikinci nesil Faslılarda fazla farklı gözüküyor, fakat eldeki veriler sağlıklı kıyaslama yapmaya yeterli değil. İki durum arasındaki farklardan biri, göçmenlerin çoğunun Berberi konuşmaları, Faslıların Amerika'daki Meksikalıların durumundan farklı olarak, tek ana dilde birleşmemelerini zorlaştırdı. Daha da ötesi, Arapça, Berberice ve Fransızca arasında dil yapısı olarak İspanyolca ve İngilizce'den daha farklıdır ve bu ana diller Fransız devlet okullarında daha az öğretim konusu olmaktadır. Tribalati'in MGIS verilerine göre, ikinci neslin 3'te biri her iki dili de konuşmıyor ve yarıcı Fransızca'yı kendi ana dilleri olarak belirtiyor. Sonuç olarak Fransızca'yı iyi konuştuğunu iddia edenlerin sayısı, Amerika'da İngilizceyi iyi konuştuğunu iddia edenlerin sayısı kadardır (Simon 1996, ss. 203 205). Almanya'da izlenimsel kanıtlar Türklerin ana dillerini Fransız Faslılara göre daha iyi koruduklarını gösteriyor. Öte yandan da ikinci neslin Almanca konuşan sayısı da oldukça yüksek görünmektedir (Bender ve Seifert 2000, s. 81).

Çoğunluk Amerikan öğrencilerinin İspanyolca ders alması, Fransa ve Almanya'dan daha bulanık bir yerli-göçmen sınırı oluşturabilir gözüküyor. Bu bilginin olduğunu fakat bunun sınırın iki tarafında da eşit olmadığını ima ediyor. Doğal olarak bu çoğunluğa mensup olanların İspanyolca'yı akıcı biliyor anlamına gelmiyor. Ayrıca göçmenlerin veya ikinci neslin, İspanyolca'yı özel olmayan

(kamusal) ortamlarda kullanılmasının kabullenilir anlamına gelmiyor, hatta genelde Amerika'da genelde kınanır (Lutz 2002). Fakat bu İspanyolcanın sosyal prestijini etkileyerek ana kültüre biraz İspanyol etkisi katmaktadır.

V. IRK

İkinci nesil Meksikalılar ile çoğunluk Amerikalılar arasında net bir sınırın temeli eğer dil değilse, bu temel hiç kuşkusuz ırktır. Elbette Amerikalı bilginlerin kendi aralarında, çağdaş göçmen grupların gün geçtikçe beyaz ırktan olmayan görünüşleriyle daha önceki göçmenlerin dönemleriyle bir ayrım oluşturdukları hususunda hem fikir oldukları görülmektedir (Portes ve Zhou 1993). Dahası ırk sadece net bir sınır oluşturmayabilir, fakat bazıları için belli dış görünüşünden ötürü neredeyse aşılmaz bir sınır oluşturur. Mary Water (1999)'ın araştırması İngilizce konuşan Batı Hindistan göçmenleri ve çocukları için siyah-beyaz ayrımının ne kadar kaçınılmaz olduğunu gösterir niteliktedir, örneğin bu ayrım ikinci nesil için kimlik seçeneklerini oluşturur. Her günkü hayat tecrübesiyle, siyahi Batı Hristiyanlar ırk prizmasından görülmekten kurtulamazlar.

Meksikalılar arasında Afrika kökenli olmak yaygın değildir, nüfus yoklamasında sadece çok az bir kısmı kendilerini siyah olarak sınıflandırmıştır. Fenotip (dış görünüş, tiple ilgili olan) farklılıklar yine de potansiyel olarak çok önemlidir. Lopez ve Stanton-Slazar (2001, s.72)'ında belirttiği gibi "Mestizo-Hindistanlı tipine uygun "Meksikalı" olanlar, ırksal ayrımcılıktan Afrikalı Amerikalılar gibi kurtulamazlar, fakat bu damga zenciler kadar can yakıcı değildir". İşin özünde hepimiz, Meksikalı Amerikalılar arasında fenotik farklılıkların sosyal rolü ile ilgili az şey biliyoruz, bunun bir sebebi de baskın siyah-beyaz paradigmasına uymadığındandır. Biz nüfus sayımındaki ırksal sınıflandırmayla bile ne kadar doğru tespit ettiğimizden emin olamayız. Çünkü Meksikalıların yeri "beyaz" ve "öteki" seçenekleri arasında yatmaktadır. Karışıklık sonraki kategoride asıl ülkesini yazan Hispanikleri tekrar sınıflandırmakla oluşmaktadır ve "beyaz" kategorisini albenili gösterdikten sonra, kişinin kendi sınıflandırmasını iç kaynaklı mı yoksa dış kaynaklı mı yaptığından emin olamayız çünkü bu kendi fenotiplerinden ziyade kendilerinin içinde buldukları sosyal olgunun bir ürünüdür.

Buna rağmen ırk kategorileri Meksikalılar için asimile sürecini doğuruyor ve dış görünüş ile alakalı farklılıklar parçalı asimileyi mantıklı kılıyor, Amerikan toplumunda farklı ırkı görünüşleriyle farklı yörüngeler asimile olma yolunda ilerliyor. Telles ve Murguia (1990; Murguia ve Telles 1996) diğer değişkenlerle açıklanamayan eğitim başarısı ve maddi kazançtaki önemli farklılıkları, dış görünüş ile ilişkilendirdiler. Daha geniş analizlerinde Alba ve Logan (veya Alba vd. 2000) yaşanan mekanla, beyaz ve ırksal olarak "Hispanik" olanlar arasında oldukça istikrarlı farklılıklar buldu. Hispanik nüfusunun ağırlıklı olarak Meksikalı olduğu Los Angeles'da yani "öteki" Hispaniklerin oturduğu yerlerde, evlerine gelen para ve diğer gelirler de dahil olmak üzere "beyaz" Hispaniklerin sisteminden yaklaşık 2000 dolar daha fakirdir. Buna ek olarak, bu mahalleler çok daha az Hispanik olmayan

beyazlar içerir (% 5 gibi). Sonuç olarak, bunlar ancak orta halli farklılıklardır ve “öteki” Hispanikler her zaman yaşam yeri olarak dezavantajlı değillerdir. Houston'da Meksikalıların hakim olduğu yerlerde durum böyle değildir.

Afrikalı Amerikalılar, yerleşim bölgesi olarak dezavantajlı olan ırkı olarak “öteki” Meksikalılara göre daha dezavantajlıdır. İkisi arasındaki mesafe sınıf durumu değiştiği ve dilsel kültürel etkileşim oldukça büyüktür. Büyük sayıdaki metropolitan bağlam içinde istikrarlı bulgular gösteriyor ki; açık derili orta sınıf, İngilizce konuşan Hispanikler birbirlerine benzeyen yerleşim yerlerinde oturuyorlar. Bu ortamlar sosyo-ekonomik olarak şartları benzer Hispanik olmayan beyazlarda, aynı mekanlarda yaşıyorlar. Irksal olarak “öteki” Hispanikler orta seviyede de olsa daha dezavantajlı fakat orta sınıf zenciler daha da bahtsızdır (Alba vd. 2000). Murguia ve Telles (1996)'ın bulguları beyaz olmayan Meksikalı Amerikalıların eğitimde bir dezavantaja sahip olduğunu gösterirken, bunun ikinci dünya savaşı öncesindeki dönemde daha da yoğun olduğu gözlenmiştir. Fakat Meksikalı Amerikalıların İngilizce konuşulan yerleşim bölgelerinde yetişmelerinden sonra bu konuda azalma görülmüştür.

Faşlıların ve Türklerin durumunda irksal ayrıcalığı görmek daha da zordur. Fransa ve Almanya kendi toplumlarına uygun olmadığını düşünerek irksal farklılığı kabullenmezler (Fransa için bkz.,; Todd 1994). Gerçi özellikle Fransa'da ırkçılığı sosyal problem olarak algılayan toplum bilimcileri vardır (Wieviorka 1992). Herhangi bir olayda resmi düşüncede ırk ve ırkçılığa yer olmadığı için Amerika'daki nüfus sayımındaki verilerle karşılaştırılma yapılamıyor, fakat bu ülkelerdeki gözlemciler aşına olan, ortalama olarak her iki grubun üyeleri görünüş olarak yerlilerden farklıdır (Winant 2001). Görünen farklılıkta ayrımcılık temelinde görülebilir. Yine de her grupta bir ucu açık tenli Avrupalı görünüşlülerden oluşan Meksikalılara benzeyenler vardır. Amerika'da olduğu gibi ırkın yükü tüm Avrupalı göçmenlerin omuzlarına eşit şekilde bölünmemiştir.

VI. TARTIŞMA

Yukarıda tartışılan Amerika'daki Meksikalılar, Fransa'daki Faşlılar ve Almanya'daki Türkler için göçmen-yerli sınırları gösteriyor ki; net ve bulanık sınırlar arasında Amerika ve Avrupa'nın durumu arasında anlamlı bir fark vardır. Almanya'da 2000 yılından önce ikinci neslin vatandaşlığında ortaya çıkarılan engellerde görüldüğü gibi, Fransa ve Almanya'da din net bir sınır oluşturuyor. Yeni değişen kanun sadece 2000 yılından itibaren doğanları kapsadığı için bir çok ikinci nesil yetişkin Türk, hala Alman vatandaşı değildir. Amerika'da, Meksikalılar için ırk potansiyel net bir sınır oluşturur, fakat bu baskın toplum arasında belli olmayan için geçerli değildir. Irksal görünüm –bu Avrupalı tipinden yerli Meksikalı görünmeye kadar farklılık içeren çeşitlilik, net sınır çizdiğini söylemek için yeterli değildir. Eğer ırk sınır çizici olarak görülürse, özellikle Meksikalıların kendilerini “beyaz” olarak ifade etmeyenlerin yarısını etkiler.

Avrupa ve Amerika arasındaki durumun farklılığı asimile hakkında hipotez araştırmasını önermektedir. Net sınırlar genelde asimileyi engelleyemezler, katılmışırsal sınırlar bile az da olsa asimileye geçit verirler, fakat genelde bu izin azınlıkların “sevilen” tiptekilerine sağlanır. Bu da sınırın bulanık olduğu zamandan, asimile için daha farklı veya daha dar yollar çizmez. Avrupa şartlarında net sınırları incelemekten çıkan hipotezlere göre asimile olanlar çoğunlukla kişisel sınır geçişi ile alakalıdır. Bu kişisel sınır geçişi en çok sekülerleşmiş Türkler ve Faslılarda görülür, bunlar genelde ana akımı şekillendiren unsurlarla yontulmuş orta yollu bir eğitim ve meslek sahibi sınıftır. Child'in (1943)'teki ikinci nesil İtalyan Amerikalılar için yaptığı, sosyal psikoloji ile çok iyi şekilde irtibatlandırılabilir. Bir yandan ayrımcılık yapan baskın gruptan kabul bekleme riski ve öte yandan da kendilerini ezilmiş azınlık olarak gören ve bireyin ait olduğu toplumun sadakatsizlik suçlaması riski, birçokları için göz korkutucudur. Bu şartlar altında sınırı geçerek asimile olma genelde ana akımdaki kendi beşeri değerinin, o bahsi geçen risklerden daha ağır bastığının farkında olan kişilerde olur.

Açık tenli Meksikalı-Amerikalılar için ana akım etrafındaki sınır bulanıktır. Buna göre Faslılar ve Türkler için geçerli olan şartlardan öte asimilenin daha geniş bir sosyal tabanı vardır ve bu ikinci nesillerin, ailelerinden daha öte eğitim almaları, mesleki basamakları tırmanmaları, karmaşık yerleşim bölgelerine taşınmaları ve belki de karma evlilik yapımlarıyla adım adım tecrübe etmeleriyle meydana gelmektedir. (Bazı ispatlar için bkz. Farley ve Alba 2002) Bu hareketliliğin ve asimilenin hepsini veya bazılarını tecrübe edenler, benzer durumdaki Meksikalı Amerikalıların farkına varacaklardır (Beyaz Meksikalıların varlığını görecektir). Aynı zamanda ikinci nesildekiler böyle değişikliklerin çok azını hayatlarında tecrübe edecektir. Amerika'daki ırkın rolüne bakıldığında bireyin dış görünüşü, O'nun birinci veya ikinci gruba düşmesinde etkin olduğu söylenebilir. Avrupa'daki durumdan farklı olarak, Meksikalı Amerikalıların ikinci nesillerinin Türk ve Faslılara göre daha farklı asimile olmuş olmasıdır.

Bu değerlendirmelere eklenecek bir uyarı da şöyle ki; ana akımdan gelen sınır her toplumun hayatına eşit şartlarda gelmiyor. Bu eğitim sürecinde apaçıktır. Almanya ve Amerika'da sınır ile ilgili süreçler görünebilir: Amerika'da, Amerika doğumlu Meksikalıların eğitimde başarı farkı diğer Meksikalılara göre büyüktür ve bu da iş pazarında hak sahibi olmalarını kaçınılmaz kılar (Farley ve Alba 2002). Almanya'da Türklerin ikinci nesil arasındaki eğitim farklılığı o kadar büyük değildir, çünkü bu grubun büyük bir kısmı çok katlı bir sistemin en aşağı kısmında kalmıştır. (Alba vd. 1994); eğitim sistemi ve iş gücü arasındaki sıkı bağı göz önünde bulundurursak, iş gücü pazarındaki fırsatlar bu gençler için çok sınırlıdır (Faist 1995). Fransa'da ise etnik köken gevşek şekilde de olsa eğitim sonuçlarıyla irtibatlıdır ve öte yandan Amerika'da Meksikalılar ve Almanya'daki Türkler ve bir çok Kuzey Afrikalı öğrenciler ısrarla sistemin akademik yapısını takip ediyorlar (Tribalat 1995). Buna rağmen genç Faslılar iş bulmaya çalıştıklarında büyük zorluklarla karşılaşılıyorlar ve işsizlik ve yeterince iş bulamama oranları bir hayli yüksektir (Silberman ve Forumier 1999; Man ve Alba 2004). Bu sebeple kendilerinin ısrarcı eğitim sisteminden iş piyasasının sonuçlarını kestiremiyorlar.

VII. SONUÇ

Tüm göçmen toplumlarda bir taraftan göçmen nesillerle ikinci nesil arasındaki sosyal farklar, diğer taraftan yerlilerle farklılıklar sosyolojik olarak karmaşıktır. Bir bakıma bu diğer farklılıkların ve ayrımların yığıldığı bir yerde fay hattı oluşturmaktadır. Genel olarak ikinci neslin göçmen aileleri dil ve gelenek olarak farklıdırlar ve ayrıca çalıştıkları iş alanları, dinleri ve ırksal olarak görünüşleri de bu farklılıklar arasında olabilir. İkinci nesil de bu özelliklerin hepsini veya bazılarını taşır. Toplumun yapısı çoğunlukla, kendileri ve göçmen azınlıklar arasında sosyal mesafe koymaya çalışan etnik/ırksal olarak çoğunluğun elindedir. Bu çoğunluğun kültürü ve karakteristikleri anahtar kurumlarda belirleyici rolü üstlenir. Fakat her toplumda yerli-göçmen sınırı inşasını belli bir yolla ve alıcı toplumdaki sosyal yapıda bulunan kültürel, yasal ve diğer kurumsal kavramlara ve göçmenlerin geçmişlerine ve karakterlerine menteselenmiştir. Bu sebeple sınırlar her yerde aynı yapıda değildir ve değişken olarak bir miktar asimilenin olmasına müsaade ederler, bu asimilenin şartları toplum yapısına göre değişkenlik gösterir.

Çünkü asimilasyon tek düze bir süreç olmadığından bazen bu süreci etkileyen şartları bulmak için daha kapsamlı araştırma yapmamız gerekmektedir. Bu özellikle Amerika'daki göçmen gruplar için geçerli olabilir. Barbara Schmitter Heisler (2000)'inde belirttiği gibi, Amerika'yı teorize etmek (ki en çok teorinin yapıldığı yerdir), Amerika'nın yapısının bir geleneği olarak algılanmıştır, buna örnek ise ırkçılığın göze batmasıdır. Karşılaştırmalı araştırmanın yapılabilmesi için gerekli şartlardan biri de; aynı özellikteki başka göçmen grupları bulabilmesi için kavramların açıklanması veya belirgin ayrımlar ve farklar yönünden Amerika'da başka örnekleri bulmaktır.

Buradaki tartışma, net ve bulanık gibi sınır kavramları, karşılaştırma için üretmek bir temel oluşturur. Bu kavramlar Amerika'da ırk gibi açıklayıcı gücünü ispat etmiş öğeleri içinde barındırır ve onları başka yerdeki eş (en azından yakın) değerleriyle eşleştirmeyi mümkün kılar.

Bu yaklaşımın faydaları Portez ve Zhou'nun (1993, ayrıca bkz. Ganz 1992) sadece on yıl önceki ilk teklifinden beri akademik olarak büyük dikkat çeken parçalı veya aşağıya doğru asimile modelleriyle örneklendirilebilir. Aşağıya doğru asimilasyon, düşük geliri, beyaz olmayıp şehir içinde yaşayan, ikinci nesli yerli kültürün alt sınıfı tarafından cezbedilen toplulukların ekseni etrafında oluşmaktadır (Portez ve Zhou 1993; Lopez ve Stanton-Salazar 2001). Fakat bulgular, özellikle Fransa'daki bazı Faslıların (Türklerin durumu bu konuda net değildir) aşağıya doğru asimilenin ekseninin olduğu yerlerde, diğer bölgelerde okuldan erken terk, polisle iyi geçinememe, yüksek işsizlik oranı ve genelde orta halli mesleki hayatlara dikkat çeker (Charef 1983; Tribalat 1995; Silberman ve Fournier 1999). Parçalı asimile ırksal sınırlara ve varoşlaşmaya dayanırken bu özellikler Fransa'daki keskin paraleli değildir. Aslında bir çok Fransız sosyal bilimadamı tarafından doğrudan tartışılan konu; Fransa'daki ırksal ılımanlık ve varoş bölgelerin eksiklikleri (a`la americaine), Fransa'yı Amerikan manzarasından kesin ayırıcı unsurlar olarak

kesin ayırıcı unsurlar olarak görülmektedir (örneğin bkz. Body-Gendrot 1999). Bu örneğin gösterdiği o ki, aşağıya doğru asimile eğer net sınırlar terimleriyle tekrar formüle edilirse, Amerika'nın yapısal özelliklerine bağlı kalmaktan kurtulup genelleştirilip birden fazla ikinci nesil dışlanmasına uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- ALBA, Richard, et al. (1994), "Ethnische Ungleichheit im Deutschen Bildungssystem" *Koöner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, Vol. 46, pp. 209-37.
- _____ (2000), "The changing neighborhood contexts of the immigrant metropolis", *Social Forces*, Vol. 79, pp. 587-621.
- _____ (2002), "Only English by the third generation? Mother-tongue loss and preservation among the grandchildren of contemporary immigrants", *Demography*, Vol. 39, pp. 467-84.
- ALBA, Richard and NEE, Victor. (2003), *Remaking the American Mainstream: Assimilation and the New Immigration*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- ALBA, Richard and ORSI, Robert. (2004), "Passages of piety: Generational transitions and the social and religious incorporation of Italian Americans", forthcoming in Richard Alba and Albert Raboteau (eds), *Immigration and Religion*.
- ALBA, Richard and SILBERMAN, Roxane. (2002), "Decolonization immigrations and the social origins of the second generation: The case of North Africans in France", *International Migration Review*, Vol. 36, pp. 1169-93.
- AUSLANDER, Leora. (2000), "Bavarian crucifixes and French headscarves: Religious signs and the postmodern European State", *Cultural Dynamics*, Vol. 12, No. 3, pp. 283-309
- BALIBAR, Etienne and WALLERSTEIN, Immanuel. (1988), *Race, Nation, Classe: Les Identité's Ambigue*, Paris: Editions La Découverte.
- BARKER, Christine. (2000), "Church and state relationships in German "public benefit" law", *International Journal of Not-for-Profit Law*, Vol. 3, http://www.icnl.org/journal/vol3iss2/ar_barker.htm.
- BARRETT, James and ROEDIGER, David. (1997), "In between peoples: Race, nationality and the 'new immigrant' working class", *Journal of American Ethnic History*, Vol. 16, pp. 3-44.
- BARTH, Fredrik. (1969), *Ethnic Groups and Boundaries*, Boston, MA: Little Brown.
- BAUBEROT, Jean. (2000), *Histoire de la Laïcité Française*, Paris: Presses Universitaires de France.
- BAUBOCK, Rainer. (1994), "The integration of immigrants", Council of Europe, Strasbourg.
- BENDER, Stefan and SEIFERT, Wolfgang. (2000), "Zur beruflichen und sozialen Integration der in Deutschland lebenden Ausländer", in Richard Alba, Peter Schmidt, and Martina Wasmer (eds), *Deutsche und Ausländer: Freunde, Fremde, oder Feinde?*, Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, pp. 55-92.
- BODY-GENDROT, Sophie. (1999), "Ghetto, mythes et réalités", in P. De Witte (ed.), *Immigration et intégration: L'état des savoirs*, Paris: La Découverte.

- BOYD, Monica and GRIECO, Elizabeth. (1998), "Triumphant transitions: Socioeconomic achievements of the second generation in Canada", *International Migration Review*, Vol. 32, No. 4, pp. 853-76.
- BRUBAKER, Rogers. (1992), *Citizenship and Nationhood in France and Germany*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- _____ (2001), "The return of assimilation? Changing perspectives on immigration and its sequels in France, Germany, and the United States", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 24, pp. 531-48.
- CASANOVA, Jose. (1994), *Public Religions in the Modern World*, Chicago: University of Chicago Press.
- CASTLES, Stephen and DAVIDSON, Alistair. (2000), *Citizenship and Migration: Globalization and the Politics of Belonging*, New York: Routledge.
- CHAREF, Mehdi. (1983), *Le The 'au Harem d'Archi Ahmed*, Paris: Mercure de France.
- CHILD, Irvin. (1943), *Italian or American? The Second Generation in Conflict*, New Haven, CT: Yale University Press.
- CONZEN, Kathleen Neils. (1980), "Germans", in Stephan Thernstrom, Ann Orlov, and Oscar Handlin (eds), *Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- CORNELL, Stephen and HARTMANN, Douglas. (2002), *Ethnicity and Race: Making Identities in a Changing World*, Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.
- DA VILA, Arlene. (2001), *Latinos, Inc.: The Marketing and Making of a People*, Berkeley, CA: University of California Press.
- DE LA GARZA, Rodolpho, et al. (1996), "Will the real Americans please stand up: Anglo and Mexican-American support of core American values", *American Journal of Political Science*, Vol. 40, pp. 335-51.
- DER SPIEGEL. (2002), "Lehrer muss nicht unter Kreuz unterrichten", 2 January.
- DIEHL, Claudia and BLOHM, Michael. (2003), "Rights or identity? Naturalization processes among 'labour migrants' in Germany", *International Migration Review*, Vol. 37, No. 1, pp. 133-62.
- DRAPER, Jamie and HICKS, June. (2002), "Foreign language enrollments in public secondary schools, Fall 2000", American Council on the Teaching of Foreign Languages, May.
- ENGİN, Havva. (2001), "Wenn sechs Prozent aller Schüler Muslime sind: Islamischer Religionsunterricht an deutschen Schulen? Eine Bestandsaufnahme", *Der Bürger im Staat*, 4, http://www.lpb.bwue.de/aktuell/bis/4_01/islamreli6.htm.
- FAIST, Thomas. (1995), *Social Citizenship for Whom? Young Turks in Germany and Mexican Americans in the United States*, Aldershot: Avebury.
- FARLEY, Reynolds and ALBA, Richard. (2002), "The new second generation in the United States", *International Migration Review*, Vol. 36, pp. 669-701.
- FAVELL, Adrian. (1998), *Philosophies of Integration: Immigration and the Idea of Citizenship in France and Britain*, London: Palgrave Macmillan.
- FISCHER, Daved Hackett. (1989), *Albion's Seed: Four British Folkways in America*, Oxford: Oxford University Press.

- FISHMAN, Joshua. (1972), *The Sociology of Language*, Rowley, MA: Newbury.
- FISHMAN, Sylvia Barack. (2004), *Double or Nothing: Jewish Families and Mixed Marriage*, Waltham, MA: Brandeis University Press.
- FORDHAM, Signithia and OGBU, John. (1987), "Black students' school success: Coping with the burden of acting white", *Urban Review*, Vol. 18, pp. 176-206.
- GANS, Herbert J. (1982), *The Urban Villagers: Group and Class in the Life of Italian-Americans*, New York: The Free Press.
- _____ (1992), "Second generation decline: Scenarios for the economic and ethnic futures of post-1965 American immigrants", *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 15, pp. 173-92.
- GLAZER, Nathan and MOYNIHAN, Daniel Patrick. (1970), *Beyond the Melting Pot*, 2nd edn, Cambridge, MA: MIT Press.
- GOLDSCHIEDER, Calvin. (2003), "Are American Jews vanishing again?", *Contexts*, Vol. 2, pp. 18-24.
- GREELEY, Andrew. (1990), *The Catholic Myth: The Behavior and Beliefs of American Catholics*, New York: Charles Scribner's Sons.
- HAUT CONSEIL A` L'INTA`GRATION. (2000), "l'Islam dans la re´publique", November.
- HEISLER, Barbara Schmitter. (2000), "The sociology of immigration: From assimilation to segmented integration, from the American experience to the global arena", in Caroline Brettell and James Hollifield (eds), *Migration Theory: Talking Across Disciplines*, New York: Routledge, pp. 77-96.
- HIGHAM, John. (1970), *Strangers in the Land: Patterns of American Nativism, 1860 /1925*, New York: Atheneum.
- HIRSCHMAN, Charles. (1983), "America's melting pot reconsidered", *Annual Review of Sociology*, Vol. 9, pp. 397-423.
- HOROWITZ, Donald. (1975) "Ethnic identity", in Nathan Glazer and Daniel Patrick Moynihan (eds), *Ethnicity: Theory and Experience*, Cambridge, MA: Harvard University Press, pp. 111-40.
- ISAJIW, Wsevolod. (1999), *Understanding Diversity: Ethnicity and Race in the Canadian Context*, Toronto: Thompson Educational Publishing
- JACKSON, Kenneth. (1967), *The Ku Klux Klan in the City, 1915/1930*, New York: Oxford University Press.
- JACOBSON, Matthew Frye. (1998), *Whiteness of a Different Colour: European Immigrants and the Alchemy of Race*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- JUTEAU, Danielle. (1999), *L'Ethnicite´ et Ses Frontie`res*, Montreal: Les Presses de l'Universite´ de Montre´al.
- KANDEL, Johannes. (2002), "Islam und Muslime in Deutschland", *Internationale Politik und Gesellschaft*, Vol. 1, <http://www.fes.de/ipg/>.
- KASTORYANO, Riva. (2002), *Negotiating Identities: States and Immigrants in France and Germany*, Princeton: Princeton University Press.
- KEPEL, Gilles. (1991), *Les Banlieues d'Islam: Naissance d'une Religion en France*, Paris: Editions du Seuil.

- LAMONT, Michele. (2000), *The Dignity of Working Men: Morality and the Boundaries of Race, Class, and Immigration*, New York: Russell Sage Foundation.
- _____ and MOLNAR, Vira'g. (2002), "The study of boundaries in the social sciences", *Annual Review of Sociology*, Vol. 28, pp. 167-95.
- LAURANCE, Jonathan. (2001), "Islam in France", The Urban Institute, <http://www.brook.edu/dybdocroot/jp/cusf/analysis/islam.htm>.
- LE MONDE. (2000), "Dans un colle`ge du Gard, les cours n'ont pas repris pour une affaire de foulard-les parents me`nent la protestation", 8 January.
- _____ (2003), "Faut-il re´viser la loi de se´paration des Eglises et de l'Etat?", 18 January
- _____ (2004), "L'UMP et le PS ont vote´ la loi sur la lai`cite´", 11 February.
- LIEBMAN, Lance. (1992), "Immigration status and American law: The several versions of antidiscrimination doctrine", in D. L. Horowitz and G. Noiriell (eds), *Immigrants in Two Democracies: French and American Experience*, New York: New York University Press, pp. 368-90.
- LOPEZ, David. (1996), "Language; Diversity and assimilation", in Roger Waldinger and Mehdi Bozorgmehr (eds), *Ethnic Los Angeles*, New York: Russell Sage Foundation, pp. 139-63.
- _____ (2004), "Whither the flock? The Catholic Church and the success of Mexicans in America", forthcoming in Richard Alba and Albert Raboteau (eds), *Immigration and Religion*.
- _____ and STANTON-SALAZAR, Ricardo. (2001), "Mexican Americans: A second generation at risk", in Ruben Rumbaut and Alejandro Portes (eds), *Ethnicities: Children of Immigrants in America*, Berkeley, CA: University of California Press.
- LUTZ, Amy. (2002), *Bilingualism in the USA: Language Outcomes and Opportunities for Latinos*, doctoral dissertation, Department of Sociology, The University at Albany, SUNY.
- MASSEY, Douglas, et al. (1998), *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*, Oxford: Clarendon Press.
- MATUTE-BIANCHI, Maria. (1991), "Situational ethnicity and patterns of school performance among immigrant and nonimmigrant Mexican-descent students", in Margaret Gibson and John Ogbu (eds), *Minority Status and Schooling: A Comparative Study of Immigrant and Involuntary Minorities*, New York: Garland, pp. 205-47.
- MIGRATION NEWS. (2001), "Mexico: Hope, dual nationality", Migration News, vol. 8, http://migration.ucdavis.edu/mn/archive_mn/may_2001-05mn.html.
- MODEL, Suzanne, et al. (1999), "Black Caribbeans in cross national perspective", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 25, pp.183-208.
- MURGUIA, Edward and TELLES, Edward. (1996), "Phenotype and schooling among Mexican Americans", *Sociology of Education*, Vol. 69, pp.276-89.
- NAGEL, Joane. (1994), "Constructing ethnicity: Creating and recreating ethnic identity and culture", *Social Problems*, Vol. 41, pp. 101-26.
- NEE, Victor and INGRAM, Paul. (1998), "Embeddedness and beyond: Institutions, exchange, and social structure", in Mary Brinton and Victor Nee (eds), *The New Institutionalism in Sociology*, New York: Russell Sage Foundation.

- OMI, Michael and WINANT, Howard. (1994), *Racial Formation in the United States: From the 1960s to the 1990s*, 2nd edn, New York: Routledge.
- ORSI, Robert. (1985), *The Madonna of 115th Street: Faith and Community in Italian Harlem, 1880-1950*, New Haven, CT: Yale University Press.
- PERLMANN, Joel and WALDINGER, Roger. (1997), "Second generation decline? Children of immigrants, past and present / A reconsideration", *International Migration Review*, Vol. 31, pp. 893-922.
- PORTES, Alejandro and BACH, Robert. (1985), *Latin Journey: Cuban and Mexican Immigrants in the United States*, Berkeley, CA: University of California Press.
- PORTES, Alejandro and MANNING, Robert. (1986), "The immigrant enclave: Theory and empirical examples", in Susan Olzak and Joane Nagel (eds), *Competitive Ethnic Relations*, New York: Academic, pp. 47-68.
- PORTES, Alejandro and RUMBAUT, Rubén. (2001), *Legacies: The Story of the Immigrant Second Generation*, Berkeley, CA: University of California Press.
- PORTES, Alejandro and ZHOU, Min. (1993), "The new second generation: Segmented assimilation and its variants", *The Annals*, Vol. 530, pp. 74-96.
- POUTIGNAT, Philippe and STREIFF-FENART, Jocelyne. (1995), *The 'ories de l'Ethnicité'*, Paris: Presses Universitaires de France.
- RICHARD, Jean-Luc and TRIPIER, Maryse. (2002), "Quelle inte'gration? Synthe'se introductive", in Francis Héran (ed.), *Immigration, Marche' du Travail, Inte'gration*, Paris: La Documentation Française, pp. 285-95.
- ROEDIGER, David. (1991), *The Wages of Whiteness: Race and the Making of the American Working Class*, New York: Verso.
- RUEDY, John. (1992), *Modern Algeria: The Origins and Development of a Nation*, Bloomington: Indiana University Press.
- SAYAD, Abdelmalek. (1987), "Les immigré's alge'riens et la franc_aise", in S. Lacher (ed.), *Questions de la Nationalité'*, Histoire et Enjeux d'un Code, Paris: L'Harmattan.
- SCHAFFERS, Bernhard. (1990), *Gesellschaftlicher Wandel in Deutschland*, Stuttgart: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- SILBERMAN, Roxane and ALBA, Richard. (2004), "Segmented assimilation in France? Discrimination in the labour market against the second generation", presented at the 2004 meeting of the American Sociological Association.
- SILBERMAN, Roxane and FOURNIER, Irene. (1999). "Les enfants d'immigré's sur le marche' du travail: Les mé'canismes d'une discrimination sé'lective", *Formation/Emploi*, Vol. 65, pp. 31-55.
- SIMON, Patrick. (1996), "Pratiques linguistique et consommation mé'diatique", in Michèle Tribalat, *De l'Immigration a' l'Assimilation: Enqu^ete sur les Populations d'Origine E'trange're en France*, Paris: Editions La Découverte, pp. 188-213.
- SOYSAL, Yasmin. (1994), *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*, Chicago, IL: University of Chicago Press.

- STEVENS, Gillian. (1985), "Nativity, intermarriage, and mother-tongue shift", *American Sociological Review*, Vol. 50, pp. 74-83.
- SWIDLER, Ann. (1986), "Culture in action: Symbols and strategies", *American Sociological Review*, Vol. 51, pp. 273-86.
- TELLES, Edward and MURGUIA, Edward. (1990), "Phenotypic discrimination and income differences among Mexican Americans", *Social Science Quarterly*, Vol. 71, pp. 682-96.
- TODD, Emmanuel. (1994), *Le Destin des Immigrés: Assimilation et Ségrégation dans les Démocraties Occidentales*, Paris: Éditions du Seuil.
- TRIBALAT, Michèle. (1995), *Faire France: Enquête sur les Populations d'Origine Étrangère en France*, Paris: Éditions La Découverte.
- _____ (1996). *De l'Immigration à l'Assimilation: Enquête sur les Populations d'Origine Étrangère en France*, Paris: Éditions La Découverte.
- _____ et al. (1991), *Cent Ans d'Immigration, Étrangers d'Hier, Français d'Aujourd'hui: Apport Démographique, Dynamique Familiale et Économique de l'Immigration Étrangère*, Paris: Presses Universitaires de France.
- WALDINGER, Roger. (1996), *Still the Promised City? African-Americans and New Immigrants in Postindustrial New York*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- WALLMAN, Sandra. (1978), "The boundaries of 'race': Processes of ethnicity in England", *Man*, Vol. 13, pp. 200-17.
- WASMER, Martina and KOCH, Achim. (2000), "Ausländer als Bürger 2. Klasse? Einstellungen zur rechtlichen Gleichstellung von Ausländern", in Richard Alba, Peter Schmidt, and Martina Wasmer (eds), *Deutsche und Ausländer: Freunde, Fremde, oder Feinde?*, Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, pp. 255-94.
- WATERS, Mary. (1999), *Black Identities: West Indian Immigrant Dreams and American Realities*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- WEIL, Patrick. (2002), *Qu'est-ce que un Français? Histoire de la Nationalité Française depuis la Révolution*, Paris: Grasset.
- WHYTE, William Foote. (1955), *Street Corner Society: The Social Structure of an Italian Slum*, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- WIEVIORKA, Michel. (1992), *La France Raciste*, Paris: Éditions du Seuil.
- WILSON, Kenneth and PORTES, Alejandro. (1980), "Immigrant enclaves: An analysis of the labour market experiences of Cubans in Miami", *American Journal of Sociology*, Vol. 86, pp. 296-319.
- WEBER, Max. (1968), *Economy and Society*, New York: Bedminster.
- WINANT, Howard. (2001), *The World Is a Ghetto: Race and Democracy since World War II*, New York: Basic Books.
- ZERUBAVEL, Eviatar. (1993), *The Fine Line: Making Social Distinctions in Everyday Life* Chicago, IL: University of Chicago Press.
- ZOLBERG, Aristide and LONG, Litt Woon. (1999), "Why Islam is like Spanish: Cultural incorporation in Europe and the United States", *Politics & Society*, Vol. 27, pp. 5-38.